

ROHEVÕRGUSTIKU METOODIKA JA ROHEVÕRGUSTIKU ALADEL LUBATUD TEGEVUSED

1.1 METOODIKA

1.1.1 MÕISTED

Võrk	on kogum riba- ja joonstruktuuridest (koridoridest), ribastruktuuride lõikumisel tekkivatest sõlmedest , eraldatult paiknevatest astmelaudadest ja üleminekuvaladest ehk (kaitse) puhvritest .
Ökoloogiline võrgustik	on osa ökoloogilisest infrastruktuurist, mis tagab ökoloogilise kommunikatsiooni (tasakaalustatud aine- ja energiaringed) erinevatel hierarhilistel tasanditel.
Roheline võrgustik	ehk ökoloogiline võrgustik, mis on planeerimisel kõige selgemini ja lihtsamini eristatav kui nn roheluse domineerimisega ala. Käesolevas töös on kaasatud lisaks siseveekogud ja loodusliku ilmega avamaastikud.
Tuumala	Rohelise võrgustiku kui süsteemi komponent. Piirkond, millele süsteemi funktsioneerimine valdavalt toetub. Tuumaladel paiknevad vastava süsteemi seisukohalt kõige olulisemad elemendid (kaitsealad, loodus- ja keskkonnakaitseliselt väärtustatud alad, suured looduslikud alad jne). Tuumalade käsitlemisel tuleb arvestada, et nende lahutamatuks osaks on äärealad.
Astmelaud	Tuumaladest eraldatult paiknev, vähem massiivne ja kompaktne sidusust tagav element. Käsitletavad kui madalamat järku tuumalad. Käesolevas töös on võrdsustatud tingimustelt tuumaladega (eeldavad sarnaseid maa-kasutustingimusi).
Koridor	Koridorid ehk ribastruktuurid. On tuumalasiid (ka astmelaudu) ühendavad rohelise võrgustiku elemendid. Koridorid on tuumaladega võrreldes vähem massiivsed ja kompaktsed ning ajas kiiremini muutuvad või muudetavad.
Konfliktiala	alad, kus samale territooriumile pretendeerivad kaks vastandlikku maakasutust. Käesolevas töös on tegemist peamiselt olukordadega, kus oma asukohal on juba eelis-

tatult olemasolev tee või muu tehnikoridor ning planeeringu kohaselt pretendeerib samale alale ka rohekoridor.

1.1.2 METOODIKA ROHEVÕRGUSTIKU KÄSITLEMISEL

Rohelise võrgustiku määratlemist võib käsitleda kui territoriaalse planeerimise ja ruumikorraldamise võtet, mis juhindub võrgustiku ideest¹.

Taasiseseisvunud Eesti tingimustes² käsitles võrgustiku ideed üleriigiline planeering *EESTI 2010*, täpsemalt rohelise võrgustiku kontseptsiooni rakendamist planeeringutes sh rohelise võrgustiku parameetrite järgimist (suhtelised pindalad jms). Aastal 1999 allkirjastati Vabariigi Valitsuse korraldus maakonna teemaplaneeringu *Asustust ja maakasutust suunavad keskkonnatingimused* koostamise kohta. Maakonna teemaplaneeringu üheks oluliseks teemaks nimetati *Roheline võrgustik*.

Käesolevas töös põhineb rohevõrgustiku konstrueerimine EPMÜ ja AS Regio koostöös välja töötatud metoodikal (Sepp, Jagomägi, 2002). Sama metoodika alusel on koostatud ka aastal Lääne-Viru maakonnaplaneeringu teemaplaneering *Asustust ja maakasutust suunavad keskkonnatingimused*³ rohelise võrgustiku osa. Metoodikat on kohandatud vastavalt Haljala valla eripärale ja töö täpsusastmele (M 1:40 000).

Töö etapid

Üldplaneeringus on rohevõrgustik kõige selgemini ja lihtsamini eristatav kui nn roheluse domineerimisega ala. Sealhulgas on kaasatud ka siseveekogud ja loodusliku ilmega avamaastikud. Mõnel juhul on lisaks arvestatud osaliselt põllumajanduslike maastikega (eelkõige sidususe tagamiseks vajalike rohekoridoride puhul).

Tegemist on *rohelise infrastruktuuriga*, mida võib võrrelda ülesehituselt mistahes teise taolisega. Struktuur on hierarhilise iseloomuga.

Üldplaneeringu koostamise käigus täpsustati ja korrigeeriti Haljala vallas maakonnaplaneeringu teemaplaneeringus *Asustust ja maakasutust suunavad keskkonnatingimused* määratletud rohevõrgustikku.

Esimese etapina kanti põhikaardi kihtide analüüsi põhjal kaardile rohelised alad, mis võiksid saada rohelise võrgustiku moodustamise aluseks .

¹ Ruumiplaneerimise kaasaegsed põhimõtted, sh võrgustiku käsitlus tulenevad muuhulgas Euroopa ruumilise planeerimise suundumustes (ESDP 1999), Euroopa säästva ruumilise arengu printsiipides (2000) ja Läänemere planeeringuministrite koostööprogrammis VASAB 2010+.

² Eesti oli esimesi maid Euroopas, kus juba kuuekümnendatel alustati territooriumi planeerimisega. Kaheksakümnendatel aastatel olid nüüdisaegsele ökovõrgustiku kontseptsioonile vastavad ideed (kompensatsioonialade võrgustik) välja töötatud ja planeerimises kasutusele võetud.

³ Lääne-Viru Maavalitsuse arengu- ja planeeringuosakond. 2003.

Teise etapina kasutati nn välistamise võtet, mis tähendab, et:

- kaardikihil selgitati välja valla tihedalt asustatud alad;
- selgitati välja olemasolevate tehnikoridoride poolt hõlmatud ala.

Tihedalt asustatud ala ja tehnikoridoride poolt hõlmatud ala liideti, tulemusena saadi alad, mille kasutamine rohevõrgustiku konstrueerimisel valla tasandil on välistatud (vt joonis 3).

Edasise rohevõrgustiku konstrueerimise käigus ja uute andmete kogunedes, kaasati osaliselt rohealade koosseisu ka esmalt välistatud alasid. Seda peamiselt ribastruktuuride konstrueerimisel ja vajadusest käsitleda säilinud metsaalasid võimalikult kompaktselt.

Käesolevas üldplaneeringus määratleti rohevõrgustiku struktuurielementidena kahte tüüpi alasid:

- **tuumalad;**
- **koridorid** (ribastruktuurid, mis tagavad rohevõrgustiku sidususe).

Loetletud struktuurielementide määratlemise aluseks olid eelkõige nende morfomeetrilised kriteeriumid (tuumaladel pindala ja läbimõõt, ribastruktuuridel laius), mis tagavad struktuuri kui terviku ökoloogilise toimimise ning looduslike alade osatähtsus. Hierarhilised tasemed ja vastavad parameetrid on toodud tabelis.

Tasemete hierarhilised parameetrid (Sepp, Jagomägi 2002). Tabelis kajastuvad lisaks valla tasandile ka täpsemad tasandid

Alade astmed	Vaadeldava ala ulatus	RV tuumalad	Tuumalad eläbimõõt	Ribastruktuuride läbimõõt	Võrgustiku-elementide vahekaugused "silmade suurus"
vald, suure linna osa, külade suur grupp	3...5 km	Piirkonna (maakonna) väikesed	1-2 km	300...500 m	min 300...500 m maks 1...2 km
linnaosa, asum, külade grupp*	1...2 km	Kohalik esimene	300-500 m	100...200 m	min 100...200 m maks 300...500 m
Kvartal*	300...500 m	Kohalik teine	100-200 m	30...60 m	min 30...50 m maks 100...200 m
kodukoht, hoonete rühm*	100...200 m	Detailne I	30-50 m	10...20 m	min 10...20 m maks 30...50 m
kodumaja koos lähiümbrusega*	30...50 m	Detailne II	10-20 m	3...6 m	

Tähtsaks komponendiks olid ka kaitsealuste või väärtustatud alade/objektidega seotud kriteeriumid, mis tulenevad vastavasisulistest õigusaktidest (*looduskaitseeadus, veeseadus* jt). Arvestati valla maastikuliste iseärasustega ja liikide elupaigaeelistustega. Oluline roll rohevõrgustiku alade valikul oli kavandatud ehitustegevusel. Enim mõjutas see ribastruktuuride paiknemist.

Kohad, kus territoriaalselt tekkisid vahetud vastuolud rohekoridoride (või rohekoridoride vajaduse) ja olemasoleva maakasutuse vahel (peamiselt infrastruktuurid) on tähistatud planeeringukaardil konfliktikohana. Need on kohad, kus samal territooriumil on juba olemasolev tee või muu tehnikoridor ning kuhu planeeringukohaselt pretendeerib ka rohekoridor. Konfliktisuse välja toomine toob välja alad, kus vähendada vastuolu kompensatsioonimeetmetega. Otseseid lahendusi konfliktide lahendamiseks käesoleva planeeringuga ei ole võimalik välja tuua. Lahendused olenevad edasistest valla arengusuundadest pikas perspektiivis ja stabiilsusest arengupõhimõtete järgimisel.

Üldplaneeringus on arvestatud rohevõrgustiku sidumise võimalustega naaberaladel põhikaardi andmete alusel.

Käesolev planeering ei anna garantiid rohevõrgustiku toimimiseks, vaid on toimimise eelduseks.

Edaspidi tuleb rohelise võrgustiku paiknemist täpsustada eraldi teemaplaneeringuga, kuna käesolev üldplaneering ei võimalda piisava detailsusastmega rohelise võrgustiku paiknemist ja maakasutustingimusi käsitleda.

1.2 ROHEVÕRGUSTIKU ALADEL LUBATUD TEGEVUSED

Rohevõrgustiku aladel on lubatud poollooduslike koosluste ilmet ja liigikoosseisu tagavad tegevused, mis on loetletud *looduskaitseaduse* alusel kehtestatud keskkonnaministri 1. juuni 2004. a määruses nr 62, *Loodushoiutoetuse taotlemise, taotluse läbivaatamise ja toetuse maksmise kord, nõuded toetuse maksmiseks ja toetuse määrad*.

Täpsema informatsiooni saamiseks tuleb tutvuda määruse tekstiga.

Toetust antakse järgmiste tööde tarbeks:

- puisniidu hooldamine;
- rannaniidu hooldamine;
- rannaniidu tihedast pilliroost puhastamine;
- loopealse hooldamine;
- lamminiidu (luha), soostunud niidu või sooniidu hooldamine;
- ebatasase või mätastunud lamminiidu, soostunud niidu või sooniidu niitmine ja kuni 1,5 meetri kõrgusest hõredast võsast puhastamine;
- puiskarjamaa hooldamine;
- aruniidu hooldamine;
- *looduskaitseaduse* § 69 punktis 1 nimetatud linnualal asuva poldri hooldamine;
- poollooduslikel kooslustel loomade selle korra kohaseks karjatamiseks vajalike tarade ehitamine iga viie aasta järel
- niidu või loopealse puhastamine hõredast võsast (liituvusega 0,2–0,4), kui võsa on:
 - kuni 1,5 m kõrgune;

- üle 1,5 kõrgune.
- niidu või loopealse puhastamine keskmise tihedusega võsast (liituvusega 0,5–0,7), kui võsa on:
 - kuni 1,5 m kõrgune;
 - üle 1,5 kõrgune.
- niidu või loopealse puhastamine tihedast võsast (liituvusega 0,8–1), kui võsa on:
 - kuni 1,5 m kõrgune;
 - üle 1,5 kõrgune.
- puisniidul ja puiskarjamaal puurinde liituvuse vähendamine puistu grupilise struktuuri taastamise eesmärgil:
 - 1 kuni 2 liituvusastme võrra;
 - 3 kuni 4 liituvusastme võrra.

Sealhulgas on lubatud määruses nimetatud viisil piirete rajamine: tara võib olla rajatud võrkaiana, okastraataiana, elektritarana või valmistatud kohalikust traditsioonilisest materjalist.

Soovitatud on järgmised tegevused:

- hoidumine intensiivsest metsamajandusest, selle asemel valikraied;
- loodusliku uuenduse kaitsmine – vältida rasket metsatehnikat, raie-
tööde läbiviimine ajal, mil pinnas on külmunud;
- lageraialade taasmetsastamine, kasutades kohalikke liike ja vältides
monokultuuride teket;
- jäätmaade ja väheviljakate alade jätmine looduse meelevalda;
- hekkide ning põõsa- ja puuderühmade rajamine /säilitamine põldude
vahele, et vähendada avatud alade ja tuule negatiivset mõju;
- looduse võimaluste suurendamine ja kaasa aitamine (lindude pesa-
kastid, kitsede söögikohad jms).

Meetmed rohevõrgustiku alade jätkuvuse tagamiseks, mida omavalitsus saab rakendada:

- metsastamine;
- vähese mõjuga rekreatiivseks tegevuseks sobivate alade välja
selgitamine (vähese mõjuga tegevused – näiteks suusatamine, matka-
mine, taluturism);
- rohekoridoride säilimiseks/rajamiseks vajalike arvatavate investeeri-
mise meetmete ja vajaduste selgitamine;
- võimalike partnerite selgitamine rohevõrgustiku arendamisel;
- koostöö kohaliku metskonnaga (sh maaomanike koolitamine, era-
metsaomanike ühistute loomine jne);
- kaasata maaomanikke, nende osaluse määra selgitamine.

Lubatud on küttepuude varumine oma metsast, mitte tulu teenimise ees-
märgil.